

Je hebt er in alle stadiën van ontwikkeling. Heel kleine rosetjes en dito's van 60 cM. middellijn met twee honderd bladeren; planten met 1 Meter stengel vol bloemknoppen en ook nog heel wat van meer dan manshoogte met open bloemen aan den top.

Jammer, dat er heel wat schoons in dit Oenotherawoud zal moeten sterven van kou en nattigheid voor de bloemtrossen nog half volgroeid zijn. Vele gele bloemkronen puilen even uit de kelkbladen, maar konden blijkbaar niet verder en verrotten reeds voor de ontplooiing. Een treurig gezicht voorwaar. En een scherp contrast met dien zomeravond, toen 't was, of lichte feeën zweefden door 't Oenotherawoud. Met een onzichtbaren tooverstaf beroerden ze hier en ginds en elders een bloemknop, zoodat plotseling de gele bladeren 't beschuttend groene dek ontsprongen en zich uitspreidden, ver en dichtbij, bij honderden; als vlammetjes, plotseling opflikkerend in den avondschauw van 't bosch. Kaarsjes, die rustig, zonder flikkering, branden bleven in 't donker van den woudnacht, om weer uit te dooven, toen de zonne verrees met warmte en licht.

Dat is nu heel anders. Vergisten zich dan al deze planten hier? Dat het half November 's nachts eens wat koud en vochtig wordt, is toch waarlijk niet onverwacht of veel te vroeg!

Mijn vriend Nico heeft een goed hart. Ge kunt hem dadelijk herkennen onder al degenen, die het zilveren B-S. insigne dragen, aan zijne formidabele lengteas-ontwikkeling. Zijn goede hart dan heeft hem bewogen de nachtkaaars met den mooisten knoppentros met penwortel en al uit te graven en voorzichtig over te brengen naar de lieflijk zwoele sfeer der ouderlijke serre. Toch heeft de plant zich ondankbaar gedragen. Hij heeft zich niet kunnen verlustigen aan de groote gele kelken, die zich van die der gewone Primrose onzer duinen onderscheiden doordat de bloemkroonbladen veel langer zijn dan de meeldraden.

Ook verzamelden we zakdoeken vol zaad, net grof gemalen koffie. Dat zullen we elders uitstrooien. Hier verdringen de rosetten elkaar al. En dit laatste is misschien de juiste verklaring voor het met den bloeitijd in de war zijn van vele planten, die zich misschien niet normaal hebben kunnen ontwikkelen.

Een leuk contrast met zoo'n Oenotherareus maakt een schuchter aan zijn' voet bloeiend driekleurig viooltje, mooi door z'n eenvoud.

Een gansche troep Moeras-Myosotis blikte nog met duizend bleek-blauwe oogjes op uit de diepe-wei-sloot, aan den voet van 't zeepijnen-hoogland. En in 't ronde vijvertje bij de Rhododendrons scheppen we een salamanderman in half prachtkleed. Omdat 's beestjes onverstandig ijveren naar den brui-loftstijd hem anders wel eens rouwen kon, is hem genadig winterverblijf aangeboden in ons aquarium.

Hier en daar durft een dopheibloem zich nog vertoonen, die evenals *Ranunculus repens* nog niet gelooven wil, dat ieder oogenblik de strenge reus met zijn grijzen baard kan komen, die geen bloemen zal dulden voor zijn voet. Zijne herauten zijn de bovisten onder 't Akkermaalshout en de reuzen-exemplaren van *Epipactis latifolia* met trossen opengebarsten zaaddoozen, die 't laatste restje stoffijn zaad uitstrooien op den boschgrond.

Uit de diepe-wei-sloot visschen we wat Pijlkruidknollen voor 't aquarium. Ook nemen we wat *Azolla* mee, dat nog heele watervlakten in 't Spanderswoud bebruint.

Amerikaansche eiken zaaien zich nog druk uit. Merkwaardig groot worden hier de zeer goed ontwikkelde eikels, vele meer dan 3 cM. lang, terwijl deze vruchten anders meest half of geheel verscholen blijven in 't beschermende napje.

Nog heel wat hemelsblauwe Leiklokjes heffen zich op 't sierlijk overbuigend steeltje onder 't Akkermaalshout.

Zouden ze nu voor 't laatst de zonnige herfst-zwoelte ten doode luiden? Wie weet! En dan rijzen in ons droeve gedachten aan komende snerpkou en sneeuwkil. Maar 't roodborstje knettert ons vertrouwelijk-troostend toe: houd moed, 't moet eenmaal toch weer lente worden.

CHR. H. J. RAAD.

Hilversum, Jan. 1903.

DE ADDER.

Dit dier, het zeldzaamste van onze inlandsche reptielen en dat, zoo 't schijnt, bij ons nergens algemeen voorkomt, is tevens het eenige vergiftige beest van ons land. Wel beschikken enkele ongewervelde dieren, en ook de pieterman en de landsalamander over een giftige stof, maar een mensch zullen zij er niet licht mee dooden.

Het aantal gevallen met doodelijken afloop schijnt in ons land gelukkig zeer gering te zijn, een of twee per jaar hoogstens, voor zoover ik kon nagaan; het aantal verwonderingen evenwel is stellig veel grooter. Alleen dan, wanneer het warm weer is, het dier sedert lang niet gebeten heeft, de beet op 't bloote lichaam wordt toegebracht, (aan handen of voeten b.v.) en de tanden bijna geheel in de wond dringen, is de dood meestal onvermijdelijk. Anders komt althans een volwassene er in den regel met een paar benauwde weken af.

Soms evenwel bezwijkt ook de sterkste man na een schijnbaar onbeteekenend beetje te hebben ontvangen, of hij houdt een slepende kwaal uit de ziekte over. Daarom is het noodzakelijk, dat alle menschen en

vooral ook de kinderen uit streken, waar adders leven, deze dieren nauwkeurig kennen, en weten hoe men ze kan dooden, zonder gevaar voor eigen leven.

Het zekerste middel zou zijn elke slang, die ons in den weg komt, te dooden, zonder ook maar een oogenblik moeite te doen, om te zien of 't wel een adder is; maar raden we dit onze kinderen aan, dan zal er stellig heel wat leven onnoodig vertrappt en doodgeslagen worden. Hazelwormen en ringslangen vooral, van welke onschadelijke en interessante dieren er duizend voorkomen tegen één adder, zouden 't ontgelden. Bovendien krijgen we dan nog de noodelooze angst bij een eventueelen beet van een gladde slang, die zich duchtig verweert, een angst, die even gevaarlijk kan zijn als de beet van een werkelijken adder. Daarom ook dient ieder, die in de oostelijke provincies van ons land buiten woont, zich af te vragen: Waar en wanneer kan ik adders verwachten en hoe herken ik ze van andere niet giftige slangen?

Een adder is een nachtdier, het jaagt alleen in warme zomer-nachten, gebruikt dan veel voedsel vooral boschmuisen en jonge mollen, en vast daarna bij ongun-

stig weer, zoonoodig maandenlang. 's Winters verstijft het dier, maar wordt bij zachte dooilucht weer monter; in warme winters is het nog in December en al in Februari in 't veld gevonden.

Meestal evenwel is er geen adder te verwachten van October tot half Maart.

In de winterkwartieren kruipen deze reptielen, althans in streken waar ze veelvuldig zijn, in groote aantallen bijeen. Ruikt een bunsing zoo'n adderlogies, dan haalt hij er van tijd tot tijd, al naar behoeften, een of meer van de slapers vandaan. De bunsing bijt de door kou versufte dieren eerst den nek stuk en peuzelt ze daarna, op den kop na, schoon op. Ook in den paartijd zijn herhaaldelijk „adderkluwens“ gevonden. Dan strengelen zich soms twintig adders door één en richten bij gevaar hun sissende koppen naar de zijden van waar het dreigt. Dit feit heeft misschien aanleiding gegeven tot de fabel van de Hydra en de Gorgonen.

Net als de meeste nachtdieren, katten b. v., houdt de adder er van, zich in de zon lekker te koesteren; daardoor wordt het beest nog al eens gevonden, maar het is dan traag en het bijt alleen, als het getrapt of aangeraakt wordt.

Ik heb maar tweemaal een adder in ons land in 't wild aangetroffen, een onder eikenstruiken op den rand van 't Koninklijk park op het Loo bij den Doelboom, dicht bij den grooten rijweg van 't paleis naar den straatweg; en de tweede in Vries bij Assen onder een jeneverbes. Toch zijn er stellig nog betrekkelijk veel adders. Ze zijn te verwachten op alle plaatsen waar de grond afwisselend met hei, dennen, bessen en struikjes is begroeid en ook waar heiplaggen of turfhoopen opgestapeld liggen of groote boomstronken in den grond zitten. In lichte droge bosschen

zijn ze vaker aangetroffen dan op 't vochtig bouwland; maar ook op weiland, vooral in Z. O. Friesland zijn adders gevonden; bij het omharken van de hooischelven worden de arbeiders daar nog al eens gebeten. Friesland, Drente en Overijssel vooral schijnen 't meest met adders behept te zijn.

Wie bij dag, ten oosten van

Utrecht, meer westelijk komen ze niet voor, een slang vlug ziet kruipen, kan er zoo goed als zeker van zijn, dat het *geen* adder is. Die schuilt daags in zijn hol, dat een oud mollengat, een spleet in den grond, een konijnepijp of een holle boomwortel kan zijn; of hij ligt als een plat opgeschoten touw in den zon te bakken.

Bemerkt gij een slang, die in den zonneschijn zoo opgerold ligt, grijs of bruin van kleur met een donkere gebroken lijn op den rug, en met een kopje, dat van achter breed uitgezet is, en *zonder gelen ring* om den hals, dan is het *misschien* een adder, *waarschijnlijk* een gladde slang. Deze laatste wacht uw nadering niet af, maar schiet er vlug van door; de adder blijft liggen, heft den kop op, sist woedend en bijt in de lucht, of het dier maakt zich niet druk en zal bedaard weg gaan kruipen. Een flink tikje met een dunnen stok op den rug is meer dan voldoende om den wervelkolom te breken, als de

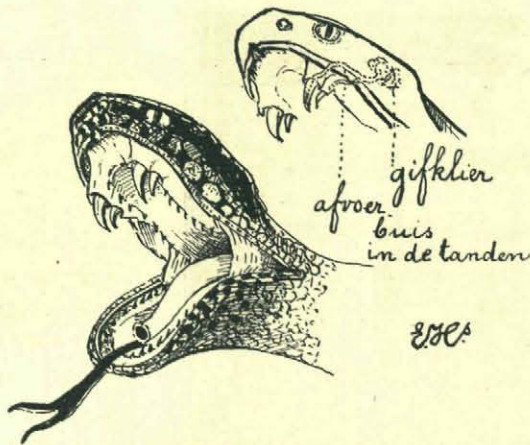

Een adder onder eikenhakhout.

ondergrond niet te zacht is. Het dier is dan doodelijk gewond en machteloos gemaakt. Het kan evenwel als de wond dicht bij den staart dan bij den kop geslagen is, nog 2 à 3 dM. ver den kop naar voren uitstrekken en doet dit plotseling en onverwachts. Vooruit schieten of met een sprongetje aanvallen doet een adder, ook een gave, nooit, dat wordt wel verteld, maar 't is een sprookje. Ook gaat de legende, dat een adder niet kan sterven vóór zons-ondergang.

't Gif wegslingeren, het iemand in 't gezicht spuwen, dat kan natuurlijk in 't geheel niet. Het kan uitsluitend door een opening in de holle giftanden in de wond geraken. Laat u dus nooit angst aanjagen door een adder, dien ge vooruit ziet; die is niet gevaarlijk; alleen een, waarop ge trapt, of dien ge aanvat, of waar ge op of vlak naast gaat zitten.

Wel is het de volle waarheid, dat een pas afgesneden adderkop nog bijten wil en kan; en 't blijft altijd gevaarlijk een adder, die doodgeslagen is, met

Geopende Adderkop.

Het eind van de luchtpijp, de gespleten tong en de reserve-giftanden zijn zichtbaar.

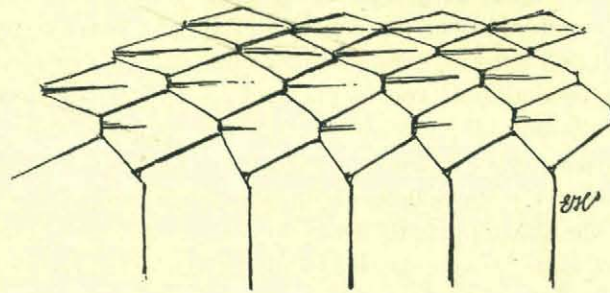
Gedeeltelijk naar een foto geteekend.

de hand aan te vatten. Ook verliest het gif zijn werking niet met den dood van het dier, het kan opdrogen, weer vloeibaar worden en zijn noodlottige werking uitoefenen, wanneer het toevallig met levend menschenbloed in aanraking komt.

Wilt ge u, vóór ge toeslaat, vergewissen, dat ge inderdaad met een adder te doen hebt, dan is het, voor 't geval u een grijs exemplaar hebt buitgemaakt, (dat zijn de mannetjes), voldoende dat de beruchte zwarte zigzaglijn op den rug aanwezig is; de ringslang, die ook grijs is, heeft niet zoo'n aangesloten lijn, hoogstens donkere verspreide vlekjes of een dubbele rechte ruglijn. Is het dier evenwel al goed dood, en de kop niet verbrijzeld, dan geven natuurlijk de giftanden in den bovenkaak 't beste uitsluitsel.

Maar is uw adder een wijfje, licht bruin of bronskleurig, dan is de zigzaglijn misschien niet te zien. Kent ge nu de oogjes van een gladde slang, dan zijt

ge klaar, want dan treffen u al op vijf pas afstand de trots en woestheid van die glinsterende, overwelfde, bloedroode adderoogen, en ge twijfelt geen seconde. Gaat het u evenwel als mij acht jaar geleden, hebt

De gekielde schubben van een Adder.

De zij- en buikschilden zijn glad. De zijschubben halverwege gekield; de rug-schubben over de geheele lengte.

ge bij uw eerste ontmoeting met een zeer verdachte bruine slang, nog geen speciale studies naar het leven van deze reptielen gemaakt, doe dan als ik en sla dood zonder genade. Dat is plicht, ge redt misschien een kind van een vroegen en bijzonder akeligen en smartelijken dood of althans van een gevaarlijke ziekte.

Nu bleek achteraf mijn eerste voor adder uitgescholden slang werkelijk een adder te zijn; al durfde ik, net zoo min als Thijssse en mijn broer, die op mijn geschreeuw: Een adder! een adder! kwamen toelopen, het op staanden voet bevestigen. En ik betreur geenszins mijn paraplu, die er evenals de slang het leven bij liet. Wat hebben we op 't beest losgeranseld eer het onbeweeglijk dood lag, de kop was zoo plat als pannekoek en van giftanden niets meer te zien; ook van de andere tanden waren trouwens slechts sporen overgebleven. Maar de verhoogde kam op elke schub, die de gladde slang mist en die de adder met de ringslang gemeen heeft, die zoogenaamde gekielde schubben, maar ook de kopschilden en de dubbele anaal-schub, waarachter dadelijk de korte staart begint, bevestigden, dat wij op een buitenkansje mochten bogen en een goed werk hadden gedaan.

Ik heb het exemplaar van 't Koninklijk Park nog op spiritus; het is in 't midden zoo dik als een mansduim en bijna 9 dM. lang, een reuzenwijf.

Meestal is de volwassen adder 8 dM. lang; de mannetjes zijn veel korter en altijd dunner. Het aantal wijfjes is bovendien veel grooter dan dat der mannetjes, zoodat de bruine exemplaren, dus die welke op een afstand 't moeilijkst van een gladde slang te onderscheiden zijn, het meest gezien worden.

Hetschild boven de aarsopening uit één stuk; niet dubbel zooals bij de andere inl. slangen.

Met dit exemplaar is een geheel geslacht uitgeroeid, want tot zestien eieren toe legt de adder; ze hebben een zeer dunne vliezige schaal, die licht scheurt en daaruit kruipen onmiddellijk na het leggen de jonge diertjes te voorschijn, twee decimeter lang en een centimeter dik. Ze zijn terstond vlug en bijterig, snappen naar alles wat zich beweegt, ze voeden zich voorloopig met jonge hagedissen en waarschijnlijk ook met rupsen, torren, larven of aardwormen. Ze hebben ook al voort gif in de tanden, zooals bij zorgvuldig onderzoek gebleken is.

De slangenmoeder bekommert zich geen oogenblik om haar jongen en deze talrijke broeder- en zuster-gemeente wordt evenmin saamgehouden door de banden der bloedverwantschap; ieder gaat onmiddellijk na de geboorte als volkomen ontwikkelde en tot de jacht bekwame adder de wereld in.

Dit levendbaren van de adders was al bij de Romeinen bekend en de Fransche naam *vipère* voor vergiftige slang is niets dan een vervorming van 't latijnsche *viviparus*, dat levendbarend beteekent.

Nu weet ik niet zeker of, toen wij den adder van het Loo buit maakten, er ook al roode boschmieren in de bosschen voorkwamen. En 't spijt mij, dat ik 't niet dadelijk onderzocht heb. Want er wordt door lui die 't weten kunnen, bessenplukkers, turfstekers en jagers, beweerd, dat in een bosch of op de heide, waar roode boschmieren leven, geen adders voorkomen. De mieren zouden de adder met een groot aantal stijders aanvallen en doden. Het kan waar zijn; er zijn meer dan eens adders gevonden, nog pas dood of stervend, die zwart zagen van de mieren. Maar was de aanwezigheid der mieren hier ook een *gevolg* van het ziek of gewond zijn van den adder? Beter laat zich begrijpen, dat in een bosch waar egels leven, geen adder kan blijven bestaan.

Ook van den ooievaar wordt verteld, dat hij, als eerste weldaad aan den mensch, die hem beschermt, bij zijn terugkomst dadelijk een adder gaat zoeken en doden.

Herhaaldelijk heb ik in Drente door kinderen op mijn vraag, of ze niet bang waren op bloote voeten uit bessenplukken te gaan, hooren antwoorden: „Waar boschmieren zijn, komen geen adders!“

Ik zou 't er niet op durven wagen; ook het beweren van menschen, die hun heele leven buiten doorbrengen, dat er geen adders in hun buurt voorkomen, geeft bij-lange-na geen zekerheid.

Dit ondervonden wij o. a. bij dien zelfden adder

van het Loo. De alom bekendetolbaas van de put aan den Amersfoortschen weg, aan wien wij onze bloedende slang lieten zien, zei dat het geen adder was; die kwamen op 't Loo, in Apeldoorn en Hoog Soeren niet voor, wel bij Gortel en Vierhouten.

Dit komt niet uit; ten eerste bevond zich, zoo zag ik later, in het Museum Vaal een mannetjesadder uit de buurt van Apeldoorn afkomstig, en dan: in de Vierhoutensche bosschen heb ik heel wat voetstappen

In het land van de Kluit. (Zie pag. 10).

Uit STEENHUIZENS collectie van stereoscoop-opnamen.

staan, maar ik heb er nooit op een adder getrapt. Dat beteekent nu wel niet veel; maar er komen daar in de buurt veel egels voor. Deze is, zooals iedereen weet, bijna of geheel onvatbaar voor vergiftiging door adderbeet en jaagt evenals de adders des nachts. De stekelige baas is bovendien verzot op addervleesch, zooals bij gevangen dieren is opgemerkt. Ook zijn er de gladde slangen zeer talrijk.

Nu nog even een woordje over de verschijnselen, de behandeling bij adderbeten en dan een verzoek aan onze lezers. De beet van een adder verlamt een muis binnen de seconde, de dood treedt in binnen één minuut. Een jong kind sterft in 't hevigste geval binnen een uur, als de giftand

lang in de wond bleef, doordat ze haakte en er zodoende zeer veel gif uit de giftklier door den hollen tand heen in de wond vloeide. Een volwassen man valt, als de beet een vrij grooten ader trof, na een kwartier in zwijm, maar komt gauw weer bij; de flauwten herhalen zich meestal om de tien minuten. Daarbij zwellen alle lichaamsdeelen in de nabijheid van de wond, dit veroorzaakt ondraaglijke pijnen, de zwelling kan zich van den voet tot over de maag uitstrekken. De huid is met roode en blauwe vlekken bedekt. Tusschen de tijden van bewusteloosheid is de geest helder.

Een arbeider uit Appelscha, dien ik hier onlangs toevallig sprak, was indertijd bij het turfsteken in de hand gebeten en zoo snel mogelijk door zijn kameraden op een kar naar 't dorp gereden; hij was al een paar maal flauw gevallen, toen hij daar aankwam. De dokter was niet thuis, maar mevrouw gaf dadelijk cognac in groote hoeveelheid. De man was geen sterken drank gewoon, toch werd hij niet dronken en de bezwijmingen werden veel korter van duur. De pijn werd evenwel eerst wat minder, toen de dokter 's avonds morphine toediende; maar drie dagen later was de maag nog gezwollen en vertoonde zich bloedig slijm in den mond. De wond

was zwart, de heele arm afschuwelijk van kleur, en nog maandenlang onbruikbaar. De man liet mij, nu achttien jaar na het ongeval, den arm kijken, waarop nog duidelijk groenachtige en gele plekken, met roode kringen omgeven, te zien waren. Dikwijls doet hem de arm nog pijn, bij vermoeiend werk vooral, en dan verspreiden zich de vlekken over de borst.

Menschen, die als jonge kinderen gebeten zijn en langzaam herstelden, worden dikwijls op hoogen leeftijd nog door allerlei kwalen, tijdelijke blindheid soms, aan de vreeselijke bloedvergiftiging in hun jeugd herinnerd.

Een geneesmiddel is niet bekend. Het best van alles helpt alcohol in welken vorm ook, mits kort na den beet en in groote hoeveelheden gebruikt. Daarbij blijkt dadelijk, of de beet werkelijk door een adder is toegebracht; want was de gladde slang de dader, dan geraakt de patient al gauw buiten westen, wat bij bloedvergiftiging door adderbeet niet of eerst na uren het geval is.

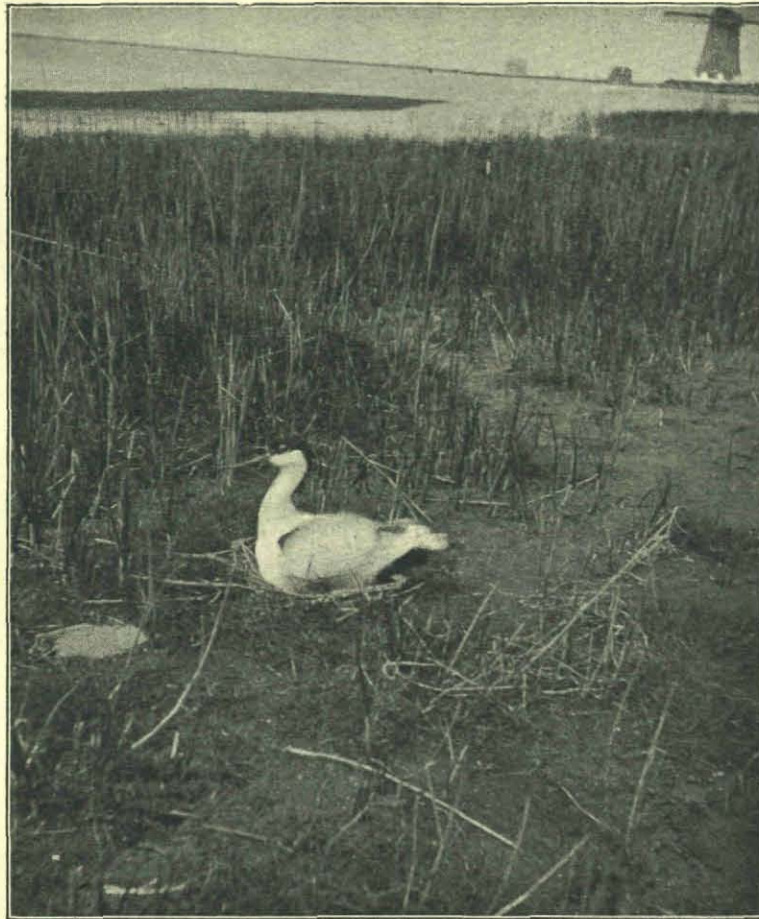
Een steentje, zeer stijf op de wond gebonden heeft ook menigeen gered. 't Spreekt van zelf, dat de arts onmiddellijk te hulp geroepen moet worden; die kan

behalve 't vorige nog overmangaanzure kali en andere middelen toedienen. Braakmiddelen, die door onverstandige lui ook toegepast worden, helpen den ongelukkige nog verder van huis; want de eetlust blijft gewoonlijk goed bij adderbeet, en sterke voeding moet het groote krachtsverlies van den patiënt herstellen. Braakmiddelen nu verdrijven den eetlust en dan loopt het allicht verkeerd af.

Het uitzuigen van de wond is altijd een gevaarlijk werk, vooral bij menschen met een niet gaaf gebit of licht bloedend tandvleesch; het helpt buitendien alleen, wanneer het verricht wordt onmiddellijk na den beet. Ook is 't niet waar, dat ieder zonder gevaar slangengif zou

kunnen opzuigen of drinken; bij leege maag of althans lang na een maaltijd dringt het gif wel degelijk in 't bloed, zonder door de maagsappen onschadelijk te zijn gemaakt en veroorzaakt de typische verschijnselen van vergiftiging door slangenbeet. Alleen als de spijsverteringsorganen druk aan 't werk zijn, schijnt het gif overwonnen te kunnen worden.

Gelukkig dat overal in elk boerenhuis alcohol, al is 't ook in den vorm van spiritus, aanwezig is, maar niet iedereen weet dat dit in vele gevallen redding brengt. Doch ook bij aanvankelijk herstel, dadelijk naar den dokter!

Kluit broedende. (Zie pag. 10).

Uit STEENHUIZENS collectie van stereoscoop-opnamen.

En nu de vragen aan onze lezers. De vindplaatsen van de Nederlandsche reptielen en in 't bijzonder van adders zijn zoo goed als in 't geheel niet bekend; en toch is het nuttig te weten, waar in den laatsten tijd adders gezien zijn. Deze vreeselijke dieren verwijderen zich zelden ver van de plek, waar zij hun voedsel vinden, ze blijven meestal ook in den omtrek van hun geboorteplekje leven en verspreiden zich alleen bij gebrek aan voedsel. Waar één adder gezien wordt, huizen er zeer waarschijnlijk een groot aantal.

Wie *eigen* ervaring op dit gebied heeft opgedaan zal ons een groot genoegen doen, met ons per briefkaart op de volgende vragen een ondertekend antwoord te schrijven, dat wij in *D. L. N.* in extenso of extracto zullen mededeelen.

Waar en wanneer heeft U zelf in ons land een adder in vrijheid aangetroffen? Kwamen er op die plek (laten we zeggen binnen de omtrek van tien minuten gaans) boschmieren voor? Leefden er egels in die buurt, tentijde dat u er een adder zag? Kwam de gladde slang er tegelijkertijd voor? Al heeft U den adder niet zelf gezien, welke gevallen van vergiftiging heeft u bijgewoond? Wanneer (jaar en maand), welke geneesmiddelen werden toegediend en hoe liep het af?

E. HEIMANS.

DE KLUIT.

*A*l menigmaal heb ik in Artis bij het bezoeken van de groepen van opgezette vogels in het Museum „Fauna Neerlandica“ voor de vitrine der kluiten den uitroep gehoord: „Zijn dat nu Nederlandsche vogels?“ En inderdaad, die dieren zien er door en door uitheemsch uit, veel meer nog dan de ibis of de kraanvogel, die slechts een enkele maal hier gezien worden, terwijl de kluiten bij honderden broeden op de Wadden-eilanden en aan de monden der groote rivieren.

De abnormaal lange pooten, de merkwaardige teekening met wit en zwart, het kleine kopje en de schoenmakers-els-vormige snavel, het zijn allemaal dingen, die zoo afwijken van den gewonen vogelvorm, dat wij bij het zien ervan eerder zouden denken aan het vaderland van den Schuitbek-reiger

Jonge Kluitjes.

Uit STEENHUIZENS collectie van stereoscoop-opnamen.

of van den Lachenden Ezel dan aan Rottumeroog of Hoedekenskerke.

En toch is de kluit een vogel, die hier thuis hoort, een vogel, geheel er op ingericht, om te leven aan de poelen en op de slijkbanken, die zich vormen, waar een groote rivier in een ondiepe zee uitmondt. Van Cadzand tot Blaavands-huk komt hij nog in groot aantal voor, vroeger ook veel aan de Oostzee, waar hij nu schaarsch wordt, en in de lage streken van Engeland langs de Noordzee, waar hij sedert 1825 niet meer broedende is aangetroffen. In zuidelijker streken ontbreekt hij in geen enkel delta-gebied en ook aan binnenzeeën en groote meren vertoont zij zich niet zelden. Maar altijd begeert hij poelen en plassen, ondiep, zilt water met slijkerigen bodem.

Wanneer bij eb de schorren en slikken droog loopen, komen in dichte scharen allerlei vogels opzetten, om hun voedsel te zoeken in de kreeken en poelen van het aangeslibde land. In den zomertijd, als de jonge vogels bijna volwassen zijn, heb ik mij er vaak in verlustigd, hoe zij behoorlijk op tijd en familiegewijs aan tafel gingen; voorop de groote langbeenen, lepelaars en reigers, dan de wulpen en grutto's, vervolgens de kluiten, tureluurs en kemp-hanen en eindelijk het klein gedoe van pleviertjes